

NORDISKA MUSEET

LAPPSKA AFDELNINGEN

VÄGLEDNING UTARBETAD

AF

N. E. HAMMARSTEDT

STOCKHOLM - P. A. NORSTEDT & SÖNER

Pris: 25 öre.

Vägledning,

utgifna af Nordiska Museet 1911.

Svenska allmogefdelningen,

rum 1—28, af P. G. WISTRAND. 50 öre.

Afdelningen för de högre stånden,

rum 49—63, af G. UPMARK. 50 öre.

Musikafdelningen,

rum 83, af H. BOIVIE. 25 öre.

Lappska afdelningen,

rum 97—98, af N. E. HAMMARSTEDT. 25 öre.

Jaktafdelningen,

rum 99, af N. KEYLAND. 25 öre.

Afd. för eldens ekonomiska användning,

rum 101—104, af S. AMBROSIANI. 25 öre.

Führer durch die Sammlung des Nordiska Museet,

herausgegeben durch SUNE AMBROSIANI. 75 öre.

Lifrustkammaren

och därmed förenade samlingar, hallen samt rum 29—31,
af R. CEDERSTRÖM. 1 kr.

Skansens Kulturhistoriska afdelning,

af AXEL NILSSON. 50 öre.

Skansens Zoologiska afdelning,

af ALARIK BEHM. 50 öre.

Lappska afdelningen

af

N. E. Hammarstedt.

Nordiska Museets lappska afdelning inrymmes i rummen n:r 97—98 i jordvåningen och omfattar föremål från svenska, norska, finska och ryska lappmarkerna, företrädesvis dock från den förstnämnda.* Föremålen äro icke topografiskt ordnade utan sammanförda efter användning, och först inom dessa grupper är en fördelning efter förekomstområdena tillämpad. Utställningen ger alltså tillfälle till direkt jämförelse mellan former och typer.

Lapparne, hvilka i Sverige och Norge själfva benämna sig sameh eller sabmek (plur.), räknas till den finska grenen af den uralaltaiska folkstammen och tillhöra fysiskt sedt den mongoliska rasen. De ryska lapparne bebo hufvudsakligen Kolahalvön, de finska den nordligaste delen af Finland (Kemi och Torne lappmarker), de norska nordligaste delen af Norge (Tromsö och Finnmarkens amt), och de svenska fjällområdena i norra delen af Sverige ända ned till gränstrakterna mellan Härjedalen och Dalarna. De svenska lappområdena utgöras, från norr räknadt, af Torne, Lule, Pite, Lycksele eller Ume, och Åsele lappmarker i Lappland, Föllinge och Undersåkers lappmarker i Jämtland och Storsjö lappmark i Härjedalen. Lapparnes antal i Sverige belöpte sig vid detta århundrades

* För kännedom om boningssätt m. m. hänvisas till lappläget på Skansen.

början till mellan 5- och 6,000. I Norge stiger deras antal till tre gånger så många. Hela denna folkstam torde för närvarande räkna vid pass 29,000 individer.

Med säkerhet omnämnas lapparne i litteraturen först på 500-talet under namnet skridfinnar. Vid sin invandring till Skandinavien, om hvilken vi ännu med visshet blott veta, att den skett i förhistorisk tid, hafva lapparne, såsom såväl kultur- som språkforskning antyda, varit ett af jagt och fiske lefvande stenåldersfolk, i lefnadssätt väl ungefär likställt med andra ännu in i senare tid på en efterblifven kulturell ståndpunkt kvarstående asiatiska polarfolk. Deras bostäder utgjordes förmodligen af tält och kojor af hudar eller näfver och trädgrenar, och deras dräkt förfärdigades af hudar. Båge och spjut voro deras vapen, och såsom fortskaffningsmedel använde de skidor (se rum 98, vägg III) och sannolikt äfven mindre båtar (se rum 97, pallen vid vägg II). Deras religion var en med de nordasiatiska folkens besläktad sjamanism (sjamanen kallades nåide eller noaide), och de medförde den för denna religionsform utmärkande spåtrumman (se rum 98, skåpet vid fönsterväggen). Föremål för dyrkan voro vissa öfvernaturliga väsen eller naturmakter, och man offrade vid heliga stenar (se rum 97, pallen vid vägg I) och klippor. Från de hedniska nordborna öfvertogo lapparne sannolikt redan tidigt icke obetydligt af religiösa föreställningar och bruk. Först under 1600-talet och början af 1700-talet begynte omvändelsearbetet till kristendom att allvarligt bedrivas bland dem.

Äfven i kulturellt hänseende för öfrigt hafva lapparne åtminstone under senare hälften af järnåldern från nordborna mottagit mycket, som nu betraktas såsom specifikt lappskt men i själfva verket är af skandinaviskt ursprung. Ehuru de möjligen redan vida tidigare blifvit ett renskötande nomadfolk, är det dock först af nordborna som de lärt att mjölka sina renkor och att af mjölken bereda ost. Från samma håll hafva de ock lärt känna alla metaller,

undantagandes mähända koppar (brons), samt tyger och väfnadskonst, för så vidt sådan af dem utöfvas. Till och med vissa ornamentsmönster (flätmotiven), som nu mera äro särskildt kännetecknande för lappska föremål, leda tydligen sitt ursprung från nordiska järnåldersförebilder. Af lapparne hafva nordborna däremot redan under vår hednastid lärt sig användningen af skidor, hvilket slag af fortskaffningsmedel synes ursprungligen hafva uppfunnits af något nordasiatiskt eller finskt folk.

Såsom af det föregående framgår är kändedom om lapparne — om deras språk, odling och forntro — af värde och betydelse icke blott för vetenskapen om folken i allmänhet utan ock af alldeles särskildt intresse för kändedom om oss själfva. Mycket af det, som våra förfäder lämnat detta polarfolk i län, har hos dem vida trognare bevarats än hos oss och skänker nu värdefulla vittnesbörd om vår egen forntid. Detta förhållande skall i det följande närmare påvisas.

Rum 97. Här ådrager sig den i skåpmontern under fönstret utställda bilden af en *åkande lulelapp* väl först den besökandes uppmärksamhet. Man har här tillfälle att lära känna de i utställningsrummen flerstädes exponerade renseldonens användning. Omkring roten af renens hornkrona ligger *grimman* (pagge),* vid hvilken *körtömmen* (labtje, brunok) är fäst. Omkring halsen sitter en *bjällerrem* (tiuk-auvotis), hvilken dock ofta saknas, då bjällrorra i stället äro fästa vid grimman eller ock vid gjorden. Strax bakom denna halsrem ligger mot djurets bringa den i detta fall af renskinn förfärdigade *bogremmen* eller »lokan» (kesas), hvarvid den under renens buk gående *dragremmen* (raktes) med sin framände är fäst. Midt öfver kroppen bär renen en *gjord* eller »sele» (auvotis), som på ryggen är förbunden med bogremmen och som

* När ej annorlunda angifves, tillhöra de anförda benämningarna den *lulelappska* dialekten och anföras i *singularis*.

under buken fasthåller dragremmen. *Akjan*, såsom släden vanligen hos oss kallas (på lappska heter den dock i detta fall, då den är halftäckt, pulka), har endast en enda bred mede midt under. Märk å det ovanligt vackra exemplaret den ristade orneringen. Den i akjan sittande lappen har körtömmen upplindad kring handleden för att icke kunna tappa den, men dock så, att han i nödfall hastigt kan göra sig fri. I den vänstra handen håller han *körkäppen* (vuojem-sobbe), hvarmed han eggjar renen till hastigare lopp. Ofta är denna käpp försedd med något slags »skrammel» (jfr vägg II, n:r 45).

Å hörnväggarna till vänster om skåpet med den åkande lappen ses *stockar till armborst*, **1**, skodda med ornerade beslag af älg- eller renhorn, samt därunder *bågspännare*, **2**, af järn. Armborstet, som hos lapparne först sent efterträdt den enkla bågen, användes ännu till inemot 1800-talet i en eller annan ort i Lappland såsom jagt vapen. I vägglådan invid, till höger, finnas *seldon för ren* (gjordar, **3**, **4**, och halsremmar, **4**), med simpla tennbroderier från 1800-talet. Jfr vidare vägg II.

På och vid vägg I (till höger om den åkande lappen) anträffas följande: i vägglådorna, från vänster till höger **5**, **6** räknadt: *matväskor* från Finska, **5**, och Norska, **6**, lappmarkerna, gjorda af benskinn, »bellingar», af ren. Märk **7** däribland *tobaksväska*, **7**, prydd med skinn af islom, från Norska lappmarken. I mellersta lådan *bälten*, dels för **8**, **9** man, dels för kvinna, från Härjedalens, **8**; Jämtlands, **9**; **10**–**13** Lycksele, **10**; Pite, **11**; Lule, **12**; och Torne, **13**, lappmarker. De äro prydda med gjutna tennbeslag eller förgyllda silfverplåtar eller knappar. Några äro sirade med glaspärlor, ett de senaste tidernas surrogat för de gamla tennbroderierna. I vägglådan till höger *pungar* för tobak, **14**, **15** elddon eller penningar från Jämtlands, **14**; Pite, **15**; Lule, **16**–**18** **16**; och Torne, **17**, lappmarker. Nederst *skedpungar*, **18**, några mycket ålderdomliga, rikt tennbroderade. I denna vid bältet hängande väska förvarade lappen sin sked. Alla

i denna låda uppställda pungar förskrifva sig från svenska lappmarker.

I bordlådan till vänster framför vägg I utställas *knifvar* med slidor af läder eller af ren- och älghorn från norska, **19**, finska, **20**, och nordligare svenska Lappland, **21**. Knifskäften äro dels af trä, stundom inlagda med tenn, **22**; **22** dels af renhorn, ofta med i ringar inlagd näfver, **23**; dels **23** i likhet med finska knifvar af endast näfver, **24**. I lådan **24** till höger knifvar från Lule, **25**, och Torne, **26**, lappmarker; **25**, **26** *knifslidor*, **27**, af näfver från skilda svenska lappmarker; **27** samt *knifskraft* af renhorn från Jämtlands, **28**; Pite, **29**; **28**, **29** Lule, **30**; och Torne, **31**, lappmarker. Dessa skänka en **30**, **31** god profserie på yngre lappska renhornsornamentik.

På pallen under lådorna äro uppställda af lapparne dyrkade stenar, *sejtjar* (seite, plur. seiteh). Dessa utgöras af naturligt mer eller mindre ovanligt formade stenar, hvilka lapparne uppställde på vissa heliga platser på ett underlag af granris eller om sommaren löf, smorde med blod eller fett och ägnade offer af renkött och renhorn. De utställda sejtarna förskrifva sig från Lule, **32** och **34**; **32**, **34** Pite, **33** och **35**; och Lycksele, **36**, lappmarker. Etiketterna **33**, **35**, **36** angifva närmare härkomstplatsen.

Å vägg II, midt emot fönstret, finnes i vägglådorna en särdeles vacker samling af tennbroderade ren-seldon, visserligen egentligen anlagd på att åskådliggöra den för lapparne egendomliga, nu alltmer urartade och försvinnande *tennbroderingskonsten*, men dock samtidigt äfven visande dragrenens mundering i dess rätta, ålderdomliga prydno. De här upphängda seldonen utgöras af gjordar, grimmor (två i vänstra lådan, **37** och **38**) samt hals- eller bjällerremmar. Tennbroderierna lämna prof på en konst, som redan af författare i början af 1500-talet antydes såsom egendomligt lappska. Emellertid är otvifvelaktigt åtminstone upprinnelsen till denna slöjd icke lappska utan ett kulturlån från annat håll, antingen söderifrån eller österifrån, hvilket skett i slutet af järnåldern eller början af

medeltiden. Tennbroderiet är egentligen ett applikationsbroderi och utföres sålunda. Genom gjutning och hamring ger man tennet form af smala stänger. Dessa dragas sedan genom genomborrade renhornskifvor (se bordlådan till höger, 71), först genom vidare, sedan genom allt trängre hål, tills tråden erhållit lagom tjocklek. Härvid håller lappen hornskifvan med händerna och biter i tenstråden. Medelst slända eller en för detta ändamål särskildt afsedd spånten (se nämnda låda, 73) viras nu tenstråden omkring sentråd (se samma låda, 74). Denna tennomvirade sentråd utlägges sedan i de mönster, som skola anbringas, och fastsys omärkbart med fin sentråd. Tennbroderier pläga förekomma på kragar, bröstlappar, elddons- och skedpungar samt framför allt på seldon. Mönstren visa en geometrisk prägel. Ett undantag gör den sällsynta *halsremmen*, 39, i vägglådan till höger, med växtmotiv, hvilken sannolikt förskrifver sig från 1600-talet och tydligen haft svensk förebild. Ehuru tennbroderierna spridts till alla svenska lappmarker, synas de dock egentligen tillhöra Lapplands sydligare del. De flesta och vackraste exemplaren i Nordiska Museet förskrifva sig från Pite och Lycksele lappmarker.

På vägg II förekomma för öfrigt, från vänster till höger sedt, följande föremålsgrupper: Till vänster om lådorna 40 *spjutspetsholkar*, 40, och med holk försedda spjutspetsar, 41 41, från Åsele och norr däromliggande lappmarker. Till höger 42 härom två *björns pjut*, 42, med holk, äfven använda såsom 43 skidstafvar, och invid dessa tre *vandringstafvar*, 43, med skoflar för att undersöka tillgången af renmossa under snön. 44 Stafven längst till höger, 44, är en abnormitet, som äger sitt egentliga värde för ornamentikens skull. Till höger om lådorna en samling *körkäppar* (jfr den åkande lappen) från svenska lappmarker, företrädesvis Lule lappmark. I åtskilliga af öfre radens exemplar är »skrammel» af småsten och dylikt 45 inlagdt i den skofvelformiga ändplattan, 45; andra hafva 46, 47 i stället vidfästa järnringar, 46. N:r 47 i öfversta raden

är endast en kuriositet utan all praktisk användning, förfärdigad på samma sätt som en del af de redan omnämnda knifskäften (vägg I, vänstra bordlådan, t. ex. 23). På hörnväggen *stäfvor* (nappe), 48, hvori renkomjölken mjölkas; 48 *skopor* 49; *slefvar* 50; och *kötthakar* 51. Dessa användas 49-51 dels för att ta upp kött ur den öfver elden kokande grytan, dels för att under kokningen hålla köttstycket nere i spadet. Äfven dessa hakar hafva nordiskt medeltida ursprung.

Bordlådorna framför vägg II innehålla följande. Vänstra lådan: *svängellås*, 52, af renhorn för att fästa körrenens 52 grimma vid tömmen, tvänne till vänster med bindslen af granrötter; *glidöglor*, 53, af renhorn för kastsnaran, med 53 hvilken renarna i hjorden när så behöfves infångas (jfr rum 98, vänstra hörnväggen vid vägg IV, n:r 167); *tjuderlås*, 54, hvarmed kasttömmen efter infångandet förenas 54 med en om körrenens hals anbragt rem, när denne skall ledas; *dragremsfästare*, 55, af renhorn att fästa dragremmen 55 vid akjan (jfr den åkande lappen; se ock rum 98, hörnväggen till vänster om vägg III); *knoppar till körkäppar*, 56, däraf två platta, med »skrammel» (jfr vägg II, 56 till höger om vägglådorna); *tömfästare*, 57, af renhorn, 57 från finska lappmarken, använda såsom n:r 52 för att förena körtömmen med grimman (se ock rum 98, hörnväggen till vänster om vägg III); *munkastlar*, 58, för renkalffar, 58 använda för att hindra dessa att dia mödrarna före mjölkningen (några af dessa med yllebindsel, andra hopbundtade); *karfstickor*, 59, för beräkning af renarnas antal 59 i en hjord eller af det renantal däri, som tillhör någon annan ägare än den egentliga hjordens. N:r 60 anger 60 renantalet i konung Karl XV:s renhjord för år 1869, hvilken härstammade från två år 1857 åt den dåvarande kronprinsen af en lapp skänkt renkor. Vidare märkas *nålhus*, 61, af modern grundform, af älghorn eller ben; *fingervärn*, 61 62, att använda vid sömnad af skinn i stället för fingerborg; *syl*, 63; *notbindar-knif*, 64; *prylar*, 65, af ben användas 63-65 vid skinnarbete; *sylar*, 66, af ben för näfverarbete 66

- 67 (Norska lappmarken); *sländor*, 67, eller spåntenar; samt 68—70 *sländtrissor* från svenska, 68; norska, 69; och finska, 70, lappområdena. Sländtrissor äro af älg- och renhorn eller ock sten. (Jfr rum 98, högra hörnväggen vid vägg III, nr 162.) Högra lådan: en större samling *träddragnings-* 71 *skifvor*, 71, af renhorn eller ben för beredning af sentråd och tenntråd. Sentrådets tillverkning liknar i viss mån den redan skildrade tenntrådsberedningen. Råämnet utgöres af senor från renens ben, de bästa från hans framben. Dessa beredas antingen färska, eller ock, om de torkats, uppmjukade i vatten. Först bultas de och upplösas därigenom i fibrer, hvilka lappen eller lappskan sedan sönderdelas med tänderna i allt finare trådar. När de sålunda lagom delats, ingnidas trådarna med fett för att bli smidiga och mjuka, och dragas slutligen genom en genomborrad skifva för att bli jämna, eller genom upprepad dragning genom allt mindre hål erhålla största möjliga finhet.
- 72 Nedanför dragskifvorna prof på olika *sentråd*, 72; *redskap* 73, 74 för *tenntrådsvirning*, 73; prof på färdigvirad *tenntråd*, 74; 75 gjutform af trä för tenn, ämnadt till tråd, 75; *fodral* af 76, 77 *bark* för *senor* till tråd, 76; *svafvelkoppar*, 77, för upp- 78, 79 görande af eld; *eldstål*, 78; *gjutformar*, 79, af skiffer för 80 bältebeslag af tenn; *bältebeslag*, 80, af tenn; *bältebeslag*, 81, 82 81, isynnerhet ändskoningar, af renhorn; *holkar*, 82, af 83 renhorn, rikt ornerade; *örslefvar*, 83, af renhorn; *ringar*, 84, 85 84, af älg- och renhorn för olika ändamål; *tältnålar*, 85, af ben, för att hopfästa tältduken baktill i kåtan; *dryckes-* 86 *rör*, 86, af tjäderben (benets fibrösa innanmassa hindrar smådjur och deras ägg att inkomma med vattnet i munnen, något som lappen högligen fruktar); *tobakspipa*, 87; 88—90 *ådersnäppare*, 88; *kopphorn*, 89; *björntänder* 90, använda såsom amuletter, vanligen burna vid bältet; *bark märkt* 91 *med »trolltecken»*, 91, från Härjedalens lappmark; *blåsrör*, 92 92, af ben, från Ryska lappmarken, att blåsa svafvel med i ögonen på ren, som lider af ögonsjuka, eller i halsen på 93 människor, som ha halsondt; *amuletter*, 93, af senben af

ren med naturligt vidvuxna senor, från Lule lappmark. Dessa hafva burits kring handlederna mot ledvärk.

På pallen under bordlådorna fragment af en lappsk *båt*, 94, sydd med granrötter, funnen på Storholmen i Malå 94 socken, Lycksele lappmark, 1896. Enligt gamla beskrifningar användes för hopfogning af båtar af här ifrågarande slag äfven senor, och senare »hampsnören». Dessa kanotartade båtar paddlades fram.

Å vägg III: *ostformar*, 95, af trä och af rötter, från 95 svenska lappmarker; *smöraskar*, 96, af lappsk tillverkning 96 för försäljning; *koppar*, 97, af trä (en af täljsten), för olika 97 ändamål; *dosor*, 98, af trä och näfver, för olika ändamål, 98 ofta för förvaring af kaffe; *trattar*, 99, af trä; *mörtlar*, 99 100, af trä, mest använda för kaffekrossning; *grötroder*, 100 101, att röra om med vid grötkokning; *fat*, 102, af trä, 101, 102 däribland en *kaffekross*, 103, från Pite lappmark. 103

Rum 98. I detta rum torde det vara dräktafdelningen, som i första hand tilldrager sig allmänhetens uppmärksamhet och intresse. Lapparne hafva nu mera ingalunda, såsom mången föreställer sig, någon för dem alla fullkomligt likartad folkdräkt. Äfven om dräkten öfverallt visar vissa gemensamma grunddrag, växlar den nämligen dock efter olika lappmarker. Till sitt skaplynne liknar lappdräkten andra polarfolks och har påtagligen ursprungligen förfärdigats af garfvadt och ogarfvadt renskinn, det förra för sommaren, det senare för vintern. Åtminstone i hufvuddrag hafva mans- och kvinnodräkterna fordom varit hvarandra lika och bestått af skor, byxor, kolt, underkolt, bälte och mössa.

I skåpet vid fönsterväggen ses några olika lappdräkter, nämligen vinterdräkt för man från *Härjedalens lappmark*, 104; kvinnodräkt från *Fämtlands norra lappmark*, 105; 104, 105 kvinnodräkt från *Pite lappmark*, 106; mansdräkt af garfvadt renskinn, en nu sällsynt dräkt, från *Lule lappmark*, 106; mansdräkt från *Finska lappmarken*, 108; mansdräkt 107, 108

109 från *Norska lappmarken*, 109; kvinnodräkt från *Norska lappmarken*, 110. Å skåpets golfplan: *skohö*, dels obe- 111, 112 redt, 111, dels beredt, i olika slags bundtning, 112, an- 113 vändes i skorna i stället för strumpor; *skohökammar*, 113, för skohöberedning. Till höger härom *spåtrummor* (kobda, 114—116 kobdes), 114, 115, samt *trumhammare*, 116. Vid användning af spåtrumman lades på skinnets en »visare» (arpa), ofta bestående af en mässingsring eller flera hopfästa mässingsringar, som genom spåmannens slag mot trumskinnets med hammaren bragtes i glidning. Man afläste svaren af denna visares rörelse i förhållande till de på trumskinnets målade figurerna. Spåtrumorna visa tvänne typer: en med bottenkupa af trä (114) och en, sällformig (115) med öppen undersida. Det är denna senare, som visar största likheten med de sibiriska folkens sjamantrummor, och som alltså är den äldre typen. Längst till höger en *falsk spåtrumma*, 117, tillverkad af en lulelapp för försäljning.

Vägg I, till höger om fönstret: öfverst *möss-stommar*, 118 118, af trä, till norsk-lappska kvinnomössor (jfr figuren 110 119 i fönsterskåpet). Därunder i vägglådan: *kvinnomössor*, 119, 120 från Lycksele lappmark; *urvädershufva*, 120, för kvinna, 121 från Lule lappmark; *mössbindlar*, 121, för kvinna, från 122, 123 Lule lappmark; *kragar*, 122, och *bröstlappar*, 123. Beträffande de senares användning se t. ex. figur 107 i fönsterskåpet. På pallen nedanför ett par *kittlar*, fornyfynd 124 anträffade i fjällen, den större, 124, inom Lycksele, den 125 mindre, 125, inom Lule lappmark.

126 Vägg II: *klöfjesadlar* (svaka), 126, för ren. Bördorna, som skola forslas, hängas vid de uppskjutande spetsarna af den öfver renens rygg lagda bärställningen. Därunder 127 *barkskalare*, 127, af renhorn, från Finska lappmarken, använda att afskala ytterbarken å tallar för att åtkomma den inre, hvita, safförande barken. Denna senare torkas och krossas, hvarefter den efter lämplig beredning användes uppblandad med renmjölk, fiskrom o. s. v. till föda. Bröd bakas icke af lapparne, således ej heller barkbröd. I lådan

framför vägg II till höger ses *barkknifvar*, 135 och 136, använda för att öppna och afskala den safförande innerbarken, och å hörnväggen till höger ses *barkkrossare*, 137, använda för beredning af dylik bark. Alla dessa barkberedningsredskap förskrifva sig från finska och ryska lappmarker, men bark har såsom födoämne och en läckerhet äfven användts af svenska lappar.

I bordlådan framför vägg II finnas från vänster till höger sedt: *väfnålar*, 128, skottspolens föregångare, an- 128 vända vid väfnad af band och bälten; *bandväf*, 129, med 129 väfsked, väfnål och väf. Till höger därom *väfskedar*, 130, 130 af ren- och älghorn från svenska och finska lappmarker. Väfnadskonsten hafva lapparne, i den ringa utsträckning de utöfva den, lärt af nordborna. Man jämföre dessa lappska väfnadsredskap med motsvarande i den svenska allmogeafdelningen. Till höger i lådan en samling *väskbyglar* från svenska, 131; finska, 132; norska, 133; och 131—133 ryska, 134, lappmarkerna. Märk ornamentiken! Beträffande 134 dessa byglars användning se rum 97, vägg I, vägglådan till vänster. Längst till höger *barkknifvar*, från Finska 135, 135 och Ryska, 136, lappmarkerna, hvilkas användning redan 136 omtalats.

Å hörnväggen till höger utom de redan nämnda *barkkrossarna*, 137, från Finska och Ryska lappmarkerna, *mallar* 137 för *skotillverkning*, 138, från Torne lappmark. Efter så- 138 dana tillskåres skinnets till skorna.

På pallen under bordlådan vid vägg II: *ränslar*, s. k. 139 kontor, af näfver. Dessa äro alster af ett finskt kulturinflytande. Den flätade, 139, från Lycksele lappmark, visar 139 den äldre typen. De öfriga förskrifva sig från Lule lappmark. Nr 140 är försedd med bärträ. 140

Vid vägg III: *lappslädar*, s. k. akjor, en svensk och finsk benämning, som icke återfinnes i lappska språk. Till vänster *heltäckt släde* (låkkek), 141, använd för forsling af 141 födoämnen och gods; därefter *halftäckt släde* (pulka), 142, för åkning, med förrådsrum fram till; *otäckt släde* 142

- 143 (kerres), 143, hvilken användes både för åkning och forsling; samt tvänne smärre dylika slädar, 144 och 145, från Jämtlands lappmarker. På vägg III: *seldon för ren*, nämligen *dragrem*, 146; *grimma*, 147; *tömmar*, 148—151; och 152 *lokor*, 152, de sistnämnda efterbildade efter hästlokor, från Gellivare, Lule lappmark. De flätade tömmarna, märk t. ex. 150, äro af ett utomordentligt arbete och otroligt starka. De äro nämligen flätade af med garfvad renhud omlindad grof sentråd. På hvardera sidan om mellersta akjan *skidor* af lappska typer. De till höger, 153, hvilka förskrifva sig från Åsele lappmark, utmärka sig för sin ovanliga bredd och torde, sedda såsom par, representera den för vårt land ursprungligaste bevarade skidformen (jfr den s. k. västerbottenskidan). De till vänster, 154, från Jämtlands södra lappmark, visa däremot med sin smäckrare form en nära anslutning till åtskilliga svenska typer.

På hörnväggen till vänster om vägg III: *dragremsfästare*, 155, 156 155; *svängellås*, 156, för anfestning af rentömmen; *tömmfästare*, 157, från Norska lappmarken. Om användningen af alla dessa seldonsbehör se rum 97, vägg II, bordlådorna, n:r 55, 52 och 57 (se s. 7). Vidare ses på denna hörnvägg ett par *trälås*, det ena, 158, från Pite; det andra, 159 159, från Norska lappmarken, använda å stolpbodar och af en konstruktion, som lapparne lärt känna af sina granar (jfr svenska allmogeafdelningen).

På hörnväggen till höger om vägg III: *väfskedar*, 160 161 (jfr vägg II, bordlådan, n:r 130); *väfspolar*, 161 (jfr väf- 162 nålar, samma låda, n:r 128); *sländor* eller *spåntenaar*, 162 (jfr rum 97, vägg II, vänstra bordlådan, n:r 67); och *redskap för reptillverkning*, 163, de sistnämnda från Norska lappmarken.

På hörnväggen till vänster om vägg IV, å yttersta platta 164, 165 net: *räämne af tallrötter för rep*, 164; *rep*, 165, af tall- 166 eller granrottågor; *tåg*, 166, af rensenor; *kasttåg* eller 167 kastsnara (sjuoppa), 167, för infångande af renar, med

glidögla af mässing; *rensenor*, 168, för tillverkning af tåg 168 och tråd; *sentråd*, 169; *rentömmar*, 170, af senor och 169, 170 renhud (jfr vägg III, n:r 148—150). Till höger om detta plan å kantplanet tre *bandhakar*, 171, för laggkärlstill- 171 verkning, från Lule och Torne lappmarker. Å inre planet: verktyg af svenska eller finska typer, men använda af lappar och lappska nybyggare. Öfverst *garffjärn*, 172, från 172 Torne lappmark; därunder *skafjärn* för olika träarbete såsom för skedar och träskopor, 173, samt för barkning, 173 för täljning af spån till torkning af renens ben- och pannskinn o. s. v., 174. Vidare *hyflar* för skidtillverkning, 175; 174, 175 samt för akjetillverkning o. s. v., 176; *hammare*, 177, från 176, 177 Finska lappmarken; *sågar*, 178, däribland en, 179, från 178, 179 Lule lappmark, hvilken lappen burit med sig för att afsåga pannskoflarna på hanrenarnas horn, när dessa tillväxt så att de hindrade renen att beta; *husdrag*, 180, användt 180 vid timring för att afpassa stockarna mot hvarandra, från Torne lappmark; *passare*, 181; *dragmått*, 182; och *vinkel- 181, 182 mått*, 183; *verktyg för tillverkning af sömmad båt*, 184, 183, 184 från Ryska lappmarken; *tväryxor*, 185, för urholkning af 185 tråg, akjor, vaggor, stäfvor o. s. v. från Torne lappmark och Ryska lappmarken; *yxor* med *yxholkar*, 186, af bock- 186 och renhorn. Yxorna äro jordfynd, den ena, 187, från 187 Lycksele lappmark, den andra, 188, från Finska lappmar- 188 ken. Yxholkarna förskrifva sig från svenska lappmarker.

På vägg IV: *askar*, 189, och *saltflaskor*, 190, flätade af 189, 190 rötter af barrträd och fjällbjörk, de flesta från Lule lappmark, ofta af särdeles välgjordt arbete. Därunder *flaskor* af trä, 191, för brännvin eller mjölk. Märk de med bott- 191 nar och band af älghorn försedda flaskorna, 192, från Lule 192 lappmark. Underst två större *flaskor för renmjölk*, 193, 193 med tillhöriga *slefvor* af renhorn, från Lule lappmark.

På pallen framför vägg IV: *skrin* af trä, 194, och af 194 koppar, 195, från svenska och norska lappmarker. I så- 195 dana skrin förvara lapparne sina dyrbarheter. Detta skrin har sin plats längst in i kåtan.

På vägg V: *vaggor* (kädka, kädkem) från skilda lappmarker. De tre med långsträckt, tillspetsad huf till vänster, **196**, från Jämtlands norra lappmark; till höger, underst, vagma från Lule lappmark, **197**; däröfver från Norska lappmarken, **198**; och öfverst från Ryska lappmarken, **199**. Under vaggorna *stomme till vagma*, **200**, från Jämtlands lappmark. På en underbädd af len mossa eller på en kudde lägges barnet i denna vagma, som på sidorna är försedd med skinn, hvilka vikas tillhopa öfver barnet och tillsnöras, så att detta ligger skyddadt såsom i ett skal. Vaggan bäres af modern eller upphänges i kåtan; vid vinterfärder forslas den i akja. — Under vaggorna *packlådor* (kisa), **201**, för ren. Godset fastsnöras i dylika lådor, hvilka sedan hängas en på hvardera sidan om renen. På pallen nedanför vägg V: *askar* för olika ändamål, de flesta från Torne lappmark; den rödmålade, af näfver, **202**, från Pite lappmark; den svartmålade med röd ornering, **203**, från Åsele lappmark. I montern midt på golfvet (sidan mot vägg I—II): *bröslappar med kragar*, **204**, för kvinnor, s. k. silfverkragar (silbkraka), från svenska lappmarker. De rikast smykkade äro från Pite, **205** och **206**, och Lycksele, **207**, lappmarker. Märk de på medeltida urbilder hänvisande smyckformerna samt de bland dessa enstaka förekommande, nästan oförvanskade renässansmotiven. Se t. ex. n:r 205 och **208**, jämför ock ändbeslagen å bältena n:r 219 på motsatta sidan af montern. Beträffande de lappska silfversmyckena bör anmärkas, att dessa naturligtvis icke äro alster af lappska vare sig uppfinning eller tillverkning utan förfärdigats eller sålts af guldsmeder i kuststäderna efter den smak, som hos lapparne med tiden rotfast sig. Deras etnografiska värde bör därför ej öferskattas. — I bordlådan framför silfverkragarna: *skedar* af renhorn, någon gång af älghorn eller trä, från svenska lappmarker, nämligen **209—212** **209** Torne; **210** Lule; **211** Pite; och **212** Jämtlands lappmarker.

Å golfmonterns mot vägg IV vända sida: *nålhus*, **213**, de flesta af renhorn, från norska, **214**; finska, **215**; **213—215** och svenska, **216**, lappmarker. Midt bland dessa en *knippa af redskap*, **217**, som af kvinnan bäres i bältet, från Pite lappmark. I lådans midt: *bälten* med silfverbeslag från Pite, **218**, och Lule, **219**, lappmarker. Märk särskildt beslagen med renässansornering på de senare. Därefter hvarjehanda silfversmycken: *fingerringar* från Pite, **220**; Lule, **221**; Torne, **222**; och Norska lappmarken, **223**; **221—223** *spännan*, **224**; *maljor*, **225**; och *kläppknappar*, **226** från **224—226** svenska lappmarker. Till höger om dessa silfversmycken: *spännan*, **227**, af ren- och älghorn, från Norska lappmarken och Torne lappmark samt från Lule lappmark, **228**; *bältebrickor*, **229**, af renhorn och mässing, för kvinnor för att bära syredskap m. m. vid bältet (jfr n:r 217); *hårpilar*, **230**, af ben, från Finska lappmarken; *nystskifvor*, **231**, af renhorn, från Pite lappmark; *pipfodral*, **232**, af trä eller renhorn, de förra med tenninläggning; samt *piprensare*, **233**, af renhorn. — I bordlådan framför: *dryckes- skopor*, s. k. kosor (kokse), **234**, företrädesvis från Lule lappmark. De eleganta skoporna af preparerad, genomlysande björkvirke äro lyxföremål, väl egentligen tillverkade för afyttring. Till lappens personliga utrustning hör jämte mångahanda andra föremål äfven en dryckesskopa, som jämte det öfriga bäres innanför kolten vid bröstet. Skedarna på denna sida äro från Norska, **235**, och Finska, **236**, lappmarkerna. Till höger härom *tändsticksfodral* af renhorn från Torne, **237**; Lule, **238**; Pite, **239**; Jämtlands **237—239** **240**; och Härjedalens, **241**, lappmarker. Äfven i renhornsornamentiken äro, likasom i tennbroderierna, de geometriska motiven de äldre, under det att i regel växtornament och djurteckningar uppstått först under senare årtionden. Den på några renhornsföremål (skedar, nålhus) förekommande röda orneringen har åstadkommits genom utfyllning med rödt breflack och är alltså, ehuru den anträffas äfven hos andra folk, t. ex. magyarena, af ungt datum.

Publikationer,
utgifna af Nordiska Museet.

Fataburen,

kulturhistorisk tidskrift, utgifven af B. SALIN; sedan 1906.
Årligen fyra häften, 256 sidor, med bilagor. Pris pr år
5 kr.

Meddelanden från Nordiska Museet.

1881—1903.

Bidrag till vår odlings häfder,

1—10. Sthlm 1881—1910. Pris från 75 öre till 3 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska Museet.

1—7. Pris 1 kr. 50 öre pr häfte.

Stockholm. P. A. Norstedt & Söner 1911. 112587.

Publikationer,

utgifna genom Nordiska Museet eller behandlande föremål
inom Nordiska Museet.

Wistrand, P. G., Svenska folkdräkter.

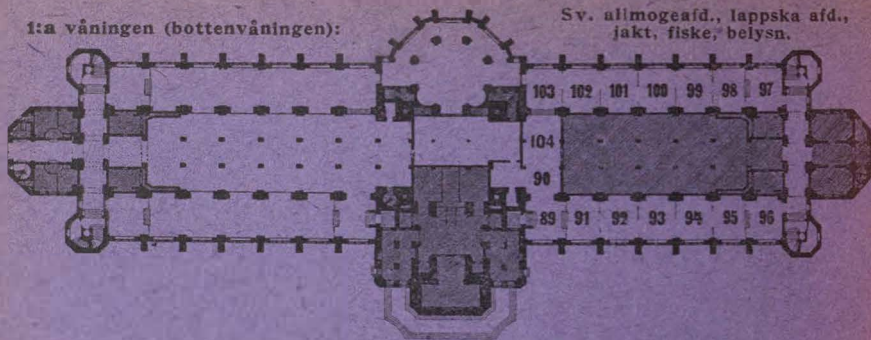
Sthlm 1907. Pris 20 kr.

Peasant art in Sweden, Lapland and Iceland.

The Studio. London 1910. Planschverk. Pris 5 kr.

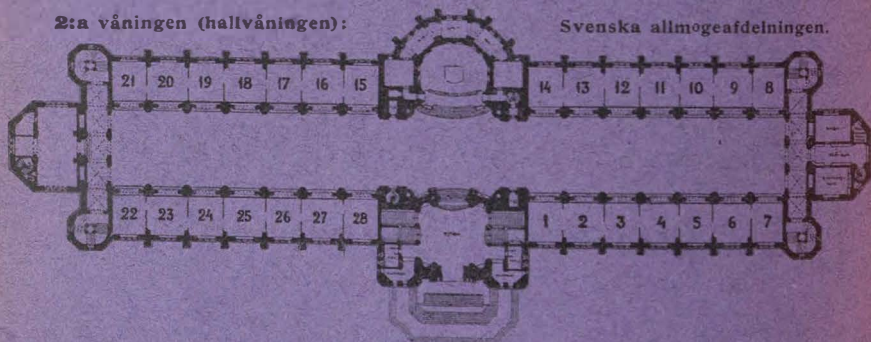
1:a våningen (bottenvåningen):

Sv. allmogeaafd., lappska afd.,
jakt, fiske, belysn.

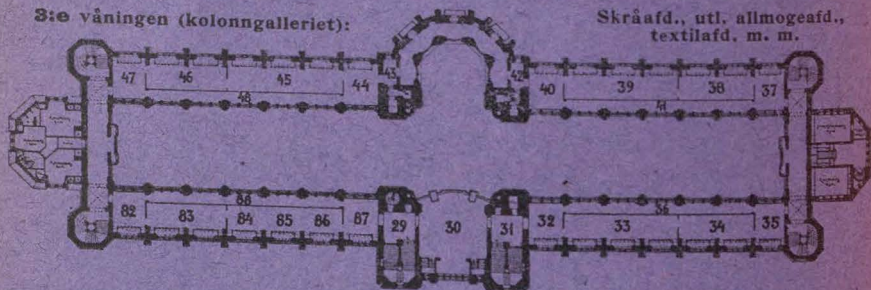
2:a våningen (hallvåningen):

Svenska allmogeaafdelningen.

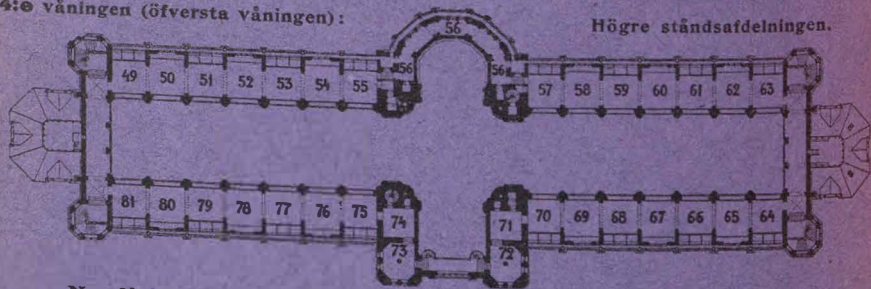
3:e våningen (kolonn-galleriet):

Skråafd., utl. allmogeaafd.,
textilafd. m. m.

4:e våningen (öfversta våningen):

Högre ståndsaafdelningen.

Nordiska Museets samlingar belysa hufvudsakligen svenska folkets kulturhistoria. Det bör därför ligga i allmänhetens intresse att föremålen ej skadas. Hvarje beröring af föremålen skadar dem.